
Obletnice

Terezija Traven - devetdesetletnica

Upokojena sodelavka Inštituta za novejšo zgodovino Terezija Traven je stopila v deseto desetletje svojega življenja. Rodila se je 1. oktobra 1910 v družini trgovca in gostilničarja iz Tacna nad Ljubljano, kjer se je reklo pri "Koširju". S tem severnim ljubljanskim obrobjem je Travnova ostala najtesneje povezana vse do današnjih dni tako na osebni, čustveni, in kot zgodovinarka tudi na raziskovalni ravni.

Po meščanski šoli je obiskovala triletno Gremialno trgovsko šolo (1927-1930), kar nakazuje, da se je sprva odločila poklicno se ukvarjati z bolj "praktičnimi" zadevami. Toda burna trideseta leta so odločilno vplivala na njeno idejno opredelitev, končno pa tudi na poklicno usmeritev. Takrat se je namreč pridružila levičarskemu gibanju, se vključila v Vzajemnost ter Esperantsko društvo v Tacnu in postala leta 1940 članica Komunistične partije Slovenije v tacenski celici skupaj z Dušanom Pirjevcem. Po nekdanji partijski "klasifikaciji" je sodila med t.i. "maloburžoazne elemente". Sama o sebi pravi, da je bila vedno zagovornica zmerne socialne neenakosti.

Po okupaciji se je kot komunistka seveda takoj vključila v revolucijsko osvobodilno gibanje; v ilegalo je stopila na dan napada Nemčije na Sovjetsko zvezo. Vojna leta je mdr. preživljala kot kurirka CK KPS, tehničarka v ilegalni grafični tiskarni "Tunel" in vodja intendantce v Ljubljani, kot aktivistka OF, SPŽZ in KPS v

Beli krajini in na Štajerskem. Za svoje neprekinjeno politično delovanje je bila odlikovana s Partizansko spomenico 1941.

Po vojni bi se ji lahko zgodilo, da bi se njeno poklicno delo omejevalo le na t.i. družbenopolitično delovanje, kakor so se odločali mnogi iz partizanske generacije. Kljub perspektivnim poklicnim možnostim (bila je zaposlena na ministrstvu za delo LRS in na mestnem ljudskem odboru Ljubljana kot referentka "za zaščito delovne žene", ter je o tej problematiki pisala tudi v takratno časopisje) je nosila v sebi željo po nadaljnjem izobraževanju, kar v tistih časih ni bilo vedno najlažje niti posebno zaželeno. Leta 1946 se je vpisala na gimnazijo, nato pa se odločila za študij zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 1960 diplomirala. Za študij zgodovine se je odločila z željo pisati o obdobju, ki ga je sama soustvarjala, v tej smeri pa je dobila vzpodbudo tudi pri partiji. Takoj po diplomi se je zaposlila na takratnem Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, kjer je ostala do upokojitve leta 1981. Hkrati je bila angažirana pri ZZB in SZDL, v osemdesetih letih pa je bila tudi članica Sveta republike Slovenije.

Na zgodovinopisnem področju se je posvetila predvsem proučevanju zgodovine partizanstva z njegovega vojaškega in političnega vidika. Pri tem je značilno, da je posebno pozornost usmerjala v proučevanje začetnega obdobja, tj. v leti 1941 in 1942. Takšno usmeritev je nakazala že v obsežni diplomski nalogi (pribl. 200 str.), v kateri je obravnavala razvoj osvobodilnega gibanja in delovanje KPS v severni ljubljanski okolici. Kmalu zatem je pripravila enako obsežno študijo o Rašiški četi. V zvezi z ugotovitvijo o osredotočenju na začetno obdobje protiokupatorskega upora je kolega dr. Stane Granda postavil domnevo, da izhaja takšna njena odločitev "verjetno iz njene osebne narave in tudi narave gibanja, ki mu je dala svoja najboljša leta: takrat je bilo še vse veliko bolj pošteno, manj politično, slonelo je na osebni predanosti in osebni delu."

Raziskovanje tega obdobja in navedene tematike je bilo povezano s specifičnimi metodološkimi problemi, ki jih je povzročalo pomanjkanje arhivskega gradiva. Zato je bilo mogoče takratno dogajanje rekonstruirati le na osnovi zamudnega zbiranja in preverjanja pričevanj oziroma podatkov, čemur je Travnova posvetila mnogo svojega časa. Kot rezultat teh njenih prizadevanj je nastala npr. bogata zbirka okoli 2600 anketnih listov o partizanskih prvoborcih. Brez tega bi bilo danes slovensko zgodovinopisje siromašnejše za pomembno študijo o politični in socialni pripadnosti slovenskih partizanov v letu 1941.

Ob minucioznem zbiranju in preverjanju podatkov je Travnova objavljala številne prispevke. Njena bibliografija obsega okoli 200 enot in je delno objavljena (Prispevki za novejšo zgodovino; Bibliografija. Ljubljana 1989, št. 1, str. 258-263).

V zgodovinopisnem delu Terezije Traven se izrazito izrisuje nekaj tematik, ki jim je namenjala svojo pozornost. Prvo področje zanimanja predstavljajo prve slovenske partizanske enote, drugega razvoj partijske in frontne organizacije (predvsem v Ljubljani in njeni okolici), tretjega pa delovanja in usode posameznikov, kar potrjujejo njeni številni objavljeni in neobjavljeni biografski zapisi. Ob tem pa se je pogosto vračala na svoje ožje rojstno območje z opisi zgodovinskega dogajanja v Tacnu, v dolini Medvod in predvsem na Rašici kot območju delovanja Rašiške čete in prvi požgani vasi na Slovenskem med okupacijo. Rašici je posvetila tudi samostojno publikacijo.

Med njenimi objavljenimi deli je treba posebej omeniti samostojni monografski obravnavi Mokronoške in Novomeške čete. (*Mokronoška partizanska četa*. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja in NOB na Dolenjskem in v Beli krajini, št. 2, Novo mesto 1985; *Novomeška partizanska četa*. Prispevki za zgodovino delavskega gibanja in NOB na Dolenjskem in v Beli krajini, št. 10, Novo mesto 1989). Zlasti zadnjo odlikuje celovit in kritičen pristop, analize splošnih razmer, v kakršnih je četa nastajala, vrednotenje njene bojne učinkovitosti, medosebnih odnosov ter osebnih usod posameznih borcev.

Svoje prispevke je objavljala v raznih časopisih in revijah, posebej pa je treba opozoriti na zaokrožene preglede raznih tematik, ki jih je objavila v zbornikih *Domicili v slovenskih občinah* in *Prazniki slovenskih občin* ter v *Vodniku po partizanskih poteh*. Bogato je njeno delo na področju pisanja enciklopedičnih gesel, ki jih je objavljala v Enciklopediji Jugoslavije, Slovenskem biografskem leksikonu in Enciklopediji Slovenije. Pri Enciklopediji Slovenije sodi Travnova z objavljenimi osemdesetimi gesli med najbolj pogoste pisce v tej nacionalni ediciji.

Travnova je po dolgotrajnem zbiranju virov napisala neobjavljen elaborat (prek 2000 strani) o razvoju partijske in frontne organizacije v Ljubljani v obdobju 1941-1945. Vodila je delo pri zbiranju podatkov o žrtvah okupatorjevega nasilja v nekdanji občini Ljubljana-Šiška ter je za 892 ugotovljenih žrtev napisala biografije; tipkopis obsega prek 1600 strani.

Kot strokovna sodelavka IZDG je bila vključena v projekt bibliografije časopisnih člankov o delavskem gibanju na Slovenskem za obdobje 1917-1941; skupaj s sodelavkami je pripravila za objavo tudi edini v knjižni obliki izišli bibliografski izbor iz te tematike. (*Bibliografija člankov o delavskem gibanju na Slovenskem 1917-1941*, I, l. 1917, Ljubljana 1974)

Ne moremo mimo tega, da ne bi opozorili na jubilentkino povezanost z Ljubljano, navezanost nanjo in njeno temeljito poznavanje. Če običajno ob taki priložnosti za nekoga rečemo, da 'pozna vsak kamen', moramo o njej zapisati, da pozna vsako ljubljansko ulico. Je namreč avtorica knjige Ljubljanske ulice in soavtorica druge istoimenske knjige (skupaj z Vladom Valenčičem), ki obravnava oziroma utemeljuje poimenovanje ljubljanskih ulic.

Ob častitljivem življenjskem jubileju ji želimo še vrsto zdravih let in nadaljnje ustvarjalne moči, da bi lahko uresničila še svoje številne načrte (trenutno pripravlja za objavo knjigo o Rašiški četi ter monografijo o partizanskih enotah v letu 1941) in nas kot neutrudna sogovornica še dolgo presenečala z iskrivostjo svojega duha.

Vida Deželak-Barič